

Spesialundervisning: Sosial kompetanse som eget mål i den individuelle opplæringsplanen

Statsforvalteren i Innlandet har 24.03.2022 bedt om avklaring fra Utdanningsdirektoratet om bruk av sosial kompetanse som eget mål i individuell opplæringsplan. Vi forstår henvendelsen slik at det gjelder spørsmål om det kan gis egne mål i individuell opplæringsplan knyttet til læreplanens overordnede del, eller om målene må være knyttet til fag.

TOLKNINGSUTTALELSE | 31.05.2022

Denne tolkningsuttalelsen er markert som utgått fordi den omhandler den gamle opplæringsloven.

PP-tjenesten må se faglig læring i sammenheng med elevens utvikling av sosiale ferdigheter og kompetanse når de gir anbefaling om realistiske opplæringsmål for eleven. Dermed sikrer man at også elever som får spesialundervisning får utviklet sine sosiale ferdigheter i tråd med Overordnet del. Heller ikke elever med rett til spesialundervisning tilegner seg kompetanse i tråd med Overordnet del uavhengig av undervisningen i fag. Skolen må sørge for å lage en sosial kontekst for læringen og et godt læringsmiljø som gjør at elever som får spesialundervisning får mulighet til sosial læring og utvikling i tråd med Overordnet del.

Om innholdet i opplæringen

Det følger av forskrift til opplæringsloven § 1-1 at opplæringen i grunnskolen skal være i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet (Læreplanverket). Læreplanverket består av:

- Overordnet del,
- fag- og timefordeling, og
- læreplaner for fag.

Disse er forskrifter til opplæringsloven og skal styre innholdet og omfanget av opplæringen.

Elever som får spesialundervisning

Elever som får spesialundervisning etter opplæringsloven § 5-1, kan få unntak fra kompetansemålene i læreplanverket etter forskrift til opplæringsloven § 1-1 bokstav a. Dette følger også av opplæringsloven § 5-5 første ledd som bl.a. omhandler innholdet i opplæringen og individuell opplæringsplan. Et slikt unntak må gå frem av elevens vedtak om spesialundervisning, og elevens egne mål skal være fastsatt i elevens individuelle opplæringsplan.

Formålet med spesialundervisning er å gi elevene et forsvarlig opplæringstilbud når eleven ikke har «tilfredsstillende utbytte» av den ordinære undervisningen. Den overordnede delen må leses i lys av opplæringsloven og annet relevant regelverk som gjelder for opplæringen i skole og lærebedrift. For eksempel må omtalen av tilpasset opplæring i kapittel 3 i Overordnet del ses i sammenheng med regelverket om tilpasset opplæring og spesialundervisning, elevvurdering, organisering av undervisningen og foreldresamarbeid.¹ Dette innebærer at innholdet i den overordnede delen skal være med når man vurderer hvorvidt en elev har «tilfredsstillende utbytte» av den ordinære undervisningen. I forarbeidene til opplæringsloven § 5-1 utdypes dette: «Det er ikkje noko eintydig kriterium kva som er tilfredsstillende utbytte, men spørsmålet må vurderast ut frå ei avveging ut frå skjønn. Dersom eleven ikkje har noko utbytte av den ordinære opplæringa, er vilkåret oppfylt. Det er likevel noko sjeldan at ein elev anten har fullt utbytte eller ikkje noko utbytte i det heile. Som regel har eleven større eller mindre utbytte av opplæringa. I at utbytte skal vere tilfredsstillande, ligg det at eleven kan ha rett til spesialundervisning også der han har eit visst utbytte av opplæringa.»

Dette betyr at det ikke bare er i de tilfellene hvor en elev åpenbart ikke får utbytte av målene i læreplanverket at en elev kan fylle vilkårene for spesialundervisning.

Mål om sosial læring og utvikling

Det er PP-tjenestens oppgave å utarbeide sakkyndig vurdering etter opplæringsloven § 5-6. Hva som skal

vurderes i en sakkyndig vurdering er regulert i opplæringsloven § 5-3. PP-tjenesten skal blant annet vurdere «realistiske opplæringsmål for eleven». Spørsmålet er dermed om dette kun gjelder kompetansemålene i læreplan for fag, eller om det også er anledning til å gi tilrådning om opplæringsmål knyttet til innholdet i Overordnet del.

For mange elever vil kravene i Overordnet del bli ivaretatt ved at de er til stede på skolen og deltar i undervisningen og fellesskapet med andre elever. Enkelte elever vil imidlertid ha behov for støtte og veiledning for å kunne delta og få utbytte av det sosiale fellesskapet på lik linje med andre elever. Det er mye som skjer i et sosialt fellesskap som ikke blir uttrykt, forklart eller satt i kontekst, men som likevel er viktig sosial læring og kompetansebygging. Noen elever vil ha utfordringer som innebærer at de ikke får tilgang til denne kompetansen uten at det tilrettelegges særskilt for det. Dette kan eksempelvis skyldes nedsatt syn, hørsel, eller kognitive vansker. Dersom elevene kun får spesialundervisning i fag og dette ikke sees i sammenheng med innholdet i Overordnet del, vil elevene kunne gå glipp av viktige sosiale ferdigheter som andre elever tilegner seg på ulike måter gjennom skoledagen.

Det er imidlertid ikke slik at elever tilegner seg kompetanse i tråd med Overordnet del helt uavhengig av undervisningen i fag. Derfor er det lagt opp til at den overordnede delen skal sees i sammenheng med læreplanene for fag. Elevene skal tilegne seg sosial kompetanse ut fra arbeidet med fagene, og som er i tråd med hvordan sosial læring og utvikling er omtalt i Overordnet del, det vil si gjennom samhandling og fellesskap med andre elever. Det er vanskelig å «lære å lytte til andre og samtidig argumentere for egne syn» uten at dette skjer i et fellesskap med andre.

I prinsipper for skolens praksis i Overordnet del er det presisert at «Skolen har både et dannelsoppdrag og et utdanningsoppdrag. De henger sammen og er gjensidig avhengig av hverandre. Prinsippene for arbeid med læring, utvikling og danning skal hjelpe skolene til å løse dette doble oppdraget». Formålet med å gi spesialundervisning knyttet til sosial læring må være å kompensere for de vanskene elevene måtte ha med å tilegne seg sosiale ferdigheter uten ekstra støtte og veiledning. Dette er viktige ferdigheter for å kunne delta i samfunnet på lik linje med andre elever, og også for å forhindre utenforskap.

Oppsummering

I Overordnet del punkt 2.1 presiseres det at: «Sosial læring skjer både i undervisningen og i alle andre aktiviteter i skolens regi. Faglig læring kan ikke isoleres fra sosial læring. I det daglige arbeidet spiller derfor elevenes faglige og sosiale læring og utvikling sammen». Vi mener derfor regelverket må forstås slik at PP-tjenesten bør gi anbefaling om mål om sosiale ferdigheter der dette er relevant. PP-tjenesten må se faglig læring i sammenheng med elevens utvikling av sosiale ferdigheter og kompetanse når de gir anbefaling om realistiske opplæringsmål for eleven. Dermed sikrer man at også elever som får spesialundervisning får utviklet sine sosiale ferdigheter i tråd med Overordnet del. Heller ikke elever med rett til spesialundervisning tilegner seg kompetanse i tråd med Overordnet del uavhengig av undervisningen i fag. Skolen må sørge for å lage en sosial kontekst for læringen og et godt læringsmiljø

som gjør at elever som får spesialundervisning får mulighet til sosial læring og utvikling i tråd med Overordnet del.